

Finska Krigsbarn

MEDLEMSTIDNING FÖR RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARN

Årgång 19

<http://finskakrigsbarn.se>

Nr 2 2014

Hon drog en vinstlott Tuula fick överta det unika godset

Många av de finska krigsbarnen som skickades till Sverige kom att få det bra här.

En av dem som drog en verklig vinstlott var **Tuula Sjöholm**, född **Virtanen**. Hon kom till det barnlösa godsägarparet **Ester** och **Malte Frithiof** på Södra Björstorps säteri i Brösarp i Skåne.

Hon fick bästa tänkbara utbildning, med skolor även utomlands.

När fosterfadern plötsligt blev sjuk någon gång på 1960-talet såg han till att Tuula blev ensam ägare till det unika kulturminnesmärkta godset.

Sedan dess har Tuula och hennes familj hjälpt till att driva gården med åkrar och stora skogar.

– Det är en fantastisk förmån att ha fått detta att förvalta, till kommande generationer, säger Tuula.

Nu är hennes barn med familjer också engagerade i driften och förvaltningen.

Tuula Sjöholm har gjort sig känd även genom att arrangera konst- och fotoutställningar, inte bara på sitt unika åttakantiga gods Södra Björstorps säteri utan även på andra ställen.

Foto: sr.se/kristianstad

Själv har Tuula gjort sig känd som arrangör av resor till Egypten och som utställningsdesigner.

Se sidorna 8-9.

Krigsbarnsmötet på Farsta Strand

Ett åttiotal krigsbarn deltog på Nordiska krigsbarnsmötet i Farsta Strand 17-18 maj, vi fick höra minister **Mikael Antell** från Finlands ambassad tala, riksdagsman **Pyry Niemi** berätta om sin krigsbarnsanknytning, och lyssna till välsjungande violinisten **Tuulikki Nilsson Salo** som berättade sin familjehistoria.

Foto: Tapani Rossi

Dessutom fick vi höra senaste nytt från forskarna **Nina Santavirta** och **Barbara Mattsson** som fortsätter det forskarprojekt som **Singa Sandelin** igångsatte för snart tio år sedan.

Fylligt reportage på

Sidorna 4,5,6 och Sista.

Organisationsnummer 878001-7861

Från redaktionen

Denna publikation har ibland fått kritik för att den innehåller för många tragiska krigsbarnsöden.

Jag kom att tänka på det när jag hörde **Nina Santavirta** berätta om sin forskning vid krigsbarnsmötet i Farsta Strand. Bland all statistik fastnade dessa siffror: 75 procent av krigsbarnen var mycket nöjda med sin vistelse i Sverige, men hos fem procent dominerade en annan känsla, nämligen hat.

Omsatt i verkliga siffror betyder det att 60 000 krigsbarn hade upplevt krigsbarnstiden som något mycket positivt. Men 4 000 av oss hatade tiden i Sverige!

Orsakerna till hatet framgick inte, men man kan ju gissa på både hemlängtan och övergrepp i någon form. Forskningsprojektet pågår ännu, mycket återstår att belysa.

Sett i relation till de 4 000 krigsbarn som "hatade" Sverige tycker jag inte att tidningen haft någon slagsida åt det negativa hållet. Och om så varit fallet innehåller detta nummer åtminstone två positiva krigsbarnsöden. Jag tänker främst på reportaget om **Tuula Sjöholm** som fick överta det unika godset Södra Björstorps säteri i Brösarp av sina fosterföräldrar.

Försöken att finna en efterträdare till chefredaktören för denna tidning har inte haft någon framgång. Det betyder att årets årgång av tidningen blir den sista som en tryckt tidning.

Ordföranden **Irja Olsson** tar över posten som chefredaktör med ansvar för det material som från nästa år ska nå medlemmarna. Men i vilken form detta ska ske återstår att besluta.

En möjlighet är att låta tidningen ingå som en svenskspråkig bilaga i den annars helt finskspråkiga *Ruotsin Suomalainen*, som utkommer en gång i veckan. En sådan bilaga kunde publiceras fyra gånger per år. Men vad säger medlemmarna om att samtidigt få en tidning som de kanske inte längre förstår ett ord av?

Eller ska vi göra som **Kai Palomäki Schmidt** gjort i Danmark i tjugio år: skicka ett medlemsbrev några gånger per år med diverse material av intresse för finnebörnen?

Kom gärna med synpunkter!

God fortsättning!

Kai Rosnell, chefredaktör

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Europadomstolen tar inte upp vanvården	3
Reportage från Riksmötet	4-5
Interpellation i riksdagen	6
Jurkka lägger ner verksamheten	7
Tuula fick den unika gården	8-9
President Ahtisaari har humor	9
Bombningar och separationer – hur har de påverkat oss?	10-12
En immigrantfamiljs resa till Kanada	13
Arbetsbok om Krigets barn	14
Rapport från sandlådan	14
Kabblekor heter "rentukat" på finska	14
Harry Helenius går i pension	14
Glada sångstunder	15
Eva Widén har lämnat oss	15
På gång i lokalföreningarna	15
Barnet i stormens öga – nya forskningsrön	16

Tidningen läggs ner

Årsmötet beslöt att vår medlemstidning Finska Krigsbarn upphör att utkomma från årsskiftet, i nuvarande form. Det fanns ingen som ville åta sig det omfattande arbetet med en tryckt tidning.

Irja Olsson har lovat att vara chefredaktör från årsskiftet, med ansvar för innehållet i den information som medlemmarna kommer att få.

Styrelsen beslöt att av kostnadsskäl slå ihop årets två sista nummer till ett, med utökad sidantal. Det beräknas utkomma i november.

K.R.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 125:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 16 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Irja Olsson, ansvarig utgivare, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678.

E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Sinikka Ortmark Stymne, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907.

E-post: sinikka.stymne@bredband.net

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: t.rossi@outlook.com

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i juni 2014.

Ordföranden har ordet

Vänner!

Hälsningar från ett mycket intressant och välorganiserat årsmöte. Den här gången var det Stockholmsföreningen som stod som värd för det Nordiska krigsbarnsmötet på Farsta Strand hotell, ett ljust och trevligt ställe med bra kök och även finskspråkig personal. Stockholmsföreningen hade inte sparat någon möda för att vi skulle trivas och det gjorde vi. Verkligen. Vi bjöds på ett ypperligt program, det beskrivs i artiklarna längre in i tidningen.

Det sägs att ensam individ är stark, men vi som ensamkommande krigsbarn var inte starka när vi kom till Sverige under krigsåren, men tillsammans är vi starka. Jag är innerligt tacksam till dem som redan för 22 år sedan förstod det och bildade vår organisation och jag är glad att några av dem var med oss i Farsta.

I början behövde vi verkligen varandra men nu tycks behovet av våra organisationer och tidningen minska. Vår chefredaktör **Kai Rosnell** slutar efter 16 år, och även om jag har lovat ta över ansvaret som chefredaktör så vet vi ännu inte hur vi ska lösa medlemsinformationen i framtiden.

Dels handlar det om vår redaktion som nu nått en ålder som sätter gränser även för de mest viljestarka medarbetarna, dels handlar det om ekonomin. Årsmötet beslutade förra året att höja prenumerationsavgiften med 25 kronor, för medlemsavgiften täcker inte kostnaderna, och tidningen har inget presstöd. Så vår medlemstidning kommer troligtvis ut sista gången nu i november. Vad tidningen som ständig källa till kunskap betytt för oss finska krigsbarn, är värt för oss alla att fundera på.

Åldern påverkar även rörligheten. Lokalföreningar ordnar färre träffar och t.ex. Gävle-Dala-föreningen planerar att lägga ner sin verksamhet vid årsskiftet och avslutar därmed sitt medlemskap i Riksförbundet.

Då finns risk att många blir föreningslösa men man kan alltid ansluta sig till de direktanslutna eller till en annan lokalförening. Själv har jag redan gjort det och blivit väl mottagen. Ta kontakt med den närmaste lokalföreningens styrelse eller någon i den föreningen och tala om att du är intresserad av att bli medlem. Då får du möjlighet att komma med i en förening och deras verksamhet.

För övrigt söker vi andra lösningar för framtiden.

Hörde nyligen en fin intervju i Sisuradio som förstärkte

min uppfattning om att det beror på oss själva hur utvecklingen blir.

I intervjun berättade ett barn till ett krigsbarn, verksam i Stockholmsföreningen, om rotlöshet. Samma rotlöshet som så många av oss känner. Att inte höra till. Kan våra barn också ha ärvt samma känsla? Och varför?

Vi krigsbarn har berättat för varandra om vår historia, men kanske inte lika ärligt för våra barn om vår egen rotlöshet.

Det finns de som säger att samma känsla upplever många av dem som på 60-70-talet kom till Sverige för att finna arbete och en framtid här.

Det stämmer inte riktigt..

De valde själva att flytta även om det kunde vara svårt.

Vi valde inte att flytta, vi flyttades.

Vi berättade inte heller, vi teg tills vi började närma oss pensionsåldern.

För vi förstod egentligen inte mycket om det vi hade varit med om, såg inte de stora historiska orsakerna. Där ligger skillnaden och säkert även grunden till rotlösheten som vi lämnat som arv till den yngre generationen. Det är till den generationen vi får sätta vår tillit. Att de så småningom, tillsammans med oss, fortsätter arbetet, fyller på våra glesnande led och för vår historia och sin egen vidare till kommande generationer. Ge dem rötter. Berätta, skriv. Vårt ansvar är långt större än vi själva förstår.

Till slut vill jag tacka **Maija-Liisa Hedgren** för hennes mångåriga arbete i styrelsen och sammankallande för de direktanslutna medlemmarna och **Aulis Hansson** som varit representant för Mellansverige, båda för ett gott samarbete.

I fortsättningen kommer **Kielo Bengtsson**, ordförande för Göteborgs lokalförening, vara sammankallande med **Tapani Rossi** som ersättare för de direktanslutna.

Sedan skickar jag en hälsning och tack till Helsingforsnejdens krigsbarnsförening som skänkte oss 50 sånghäften så vi kunde avsluta lördagskvällen med att tillsammans sjunga våra kära finska och svenska visor, och dragspelsvirtuosen **Mikko Niskanen** kunde spela dem alla! Tack alla ni som deltog och tack också att jag för tredje året har fått förtroendet att fortsätta som ordförande. Nu önskar jag er

En riktigt härlig sommar!

Europadomstolen tar inte upp vanvården

Taina Adolfsson, Oskarshamn, som fått avslag på sin ansökan om ersättning för vanvård/övergrepp av Ersättningsnämnden, gick vidare med sitt ärende till Europadomstolen.

Nu har hon fått besked att Europadomstolen inte tar upp hennes ärende.

– Det var väntat, men det kändes ändå lite ledsamt eftersom alla möjligheter nu är uttömda, säger Taina.

– Går det att stämna Finland i stället?

När det gäller de ansökningar som jag bidragit med att lämna till

Ersättningsnämnden har ingen ännu kommit upp till behandling. Det är över ett år sedan de skickades in.

K.R.

Se också sidan 6.

Riksmötet:

”Ni har kunskapen, erfarenheten”

Nordiska krigsbarnsmötet i Stockholm 17-18 maj samlade ett åttiotal krigsbarn och krigsbarnbarn. Här mötte vi gamla vänner från både Sverige och Finland.

”Vad trevligt att du kom” följdes åt av innerliga kramar och handskakningar. Det kändes som om vi var en stor familj som var och en har det gemensamma att vi skickades iväg från våra hem och vårt land som barn, att vi möttes av en annan kultur och ett annat språk.

Fanorna bars in och nationalsångerna skänkte allvar åt stunden och RFK:s ordförande **Irja Olsson** välkomnade mötesdeltagarna.

Minister **Mikael Antell** framförde Finlands ambassads hälsning. Han sade bland annat att de finska krigsbarnens evakuering till Sverige, Norge och

Danmark har en speciell plats i Nordens historia.

– Varje människas upplevelse är unik. På något plan kan vi ändå alla utifrån vår egen barndom eller som föräldrar förstå hur svår situationen måste ha känts för krigsbarnen, deras föräldrar och barnens fosterföräldrar.

Mikael Antell kom första gången i kontakt med krigsbarn 2004 då han var stationerad i Danmark och tillsammans med familjen deltog i den danska krigsbarnsföreningens årsmöte.

Hans egna barn var då i ”krigsbarnsåldern”. Krigsbarnens livsöden och berättelser gjorde ett starkt intryck på Mikael Antell och hans familj.

– Efter det har krigsbarnsverk-samheten alltid stått mig mycket nära.

– Krigsbarnen transporterades till Sverige med tanken att rädda barn från krigets faror. Tanken var god, alla ville väl och det skall det svenska, danska och norska samhället ha ett stort tack för.

– I dag med facit i hand vet vi att allt inte blev så bra som man trodde. Nu vet vi att det finns lyckliga och olyckliga berättelser. Det är lätt att vara efterklok. Med den kunskap vi idag har om barnens psykiska hälsa och utveckling hade man möjligtvis agerat annorlunda i samma situation, sa Antell.

Krigsbarnens dag

– Finlands ambassad i Stockholm vill också i framtiden bidra till samarbetet. Just nu arbetar vi tillsammans med projektgruppen En dag för krigens barn för att åstadkomma en årlig dag för alla krigets barn. Vi hoppas att det ska bli en tradition.

– Runtom i världen finns det barn som be-finner sig mitt i krigs-

Timo Ekholm fick åter avsättning för sin självbiografiska krigsbarnsbok ”Krigsbarn 40”. Mikael Antell heter den glade köparen.

Alla foton på denna sida: Sinikka Stymne

situationer eller på flykt. Finska krigsbarn bär med sig erfarenheter av att vara barn i denna utsatta situation. En dag för krigets barn kan vidareföra den erfarenhet och kunskap som ni krigsbarn och våra samhällen har för att göra det så bra som möjligt för dagens krigsdrabbade barn.

– Dagen ska firas den 20 november, dagen då FN:s barnkonvention antogs för 25 år sedan. sade minister Antell

Nordiskt samarbete

– Framtiden för det svensk-finska samarbetet ser ljus ut. Ibland brukar man säga att Finland och Sverige på många sätt nu står varandra närmare än år 1809. Låt oss tillsammans fortsätta arbetet för att den svensk-finska armkroken bibehålls och förstärks, sa Antell.

Vid middagen framförde **Sinikka Stymne**, ordförande i Stockholmsföreningen finska krigsbarn, ett stort tack till sin företrädare **Ritva Winter** och styrelsen för deras arbete med mötet.

Stockholmsföreningen fick ta emot många bevis från deltagarna på att mötet varit lyckat. **Pertti Kavén**,

forts på nästa sida

Kirsti Siirala hade problem med att få glasögonen att passa ihop med munderingen.

Liisa Raita från Visby ser ut att beundra Eeva Gustafssons folkdräkt från Ramsele i Ångermanland där Eeva hamnade som krigsbarn.

Sångsolistens egen familjehistoria

Helsingforsnejdens krigsbarn, tackade och överlämnade blåvita ljus som Stockholmsföreningen kommer att tända vid ett av sina möten.

Åboföreningens **Pirkko Tähkääpää** överlämnade 200 adresslappar, sådana som vi bar kring halsen under resan till Sverige. Irja Olsson, RFK, överlämnade en tavla av **Linnea Keitaanranta** och tackade för ett bra genomfört möte.

Finsk tango

Melankoli är den känslöstämning som dominerar de finska tangotexterna. **Tuulikki Nilsson Salo** sjöng bland annat *Satumaa* (Sagolandet), *Mä oon niin suruinen* (Jag är så ledsen) och *Täysikuu* (Fullmåne) med stor inlevelse och **Mikko Niskanen** spelade dragspel.

Mellan sångerna berättade Tuulikki Salo om sin mamma och pappa som hade gift sig under mellanfreden. Tuulas sätt att förmedla känslan i musiken förstärkte berättelsen som var baserad på omkring 650 brev mellan föräldrarna under krigsåren.

Familjen sparade pengar till boende och drömde om att få fyra barn, och det blev åtta, berättade Tuulikki Nilsson Salo. Hon spelar förstafiol i Gävlefilharmonikerna men visade sig också behärska konsten att sjunga.

Stockholmsföreningen vill tacka alla för medverkan, och för lotterivinster som gav bidrag till kassan.

Sinikka Stymne

Se även sista sidan!

Sinikka Stymne tackar Mikko Niskanen och Tuulikki Nilsson Salo för den förstklassiga underhållningen. Tuulikkis text som band ihop sångerna blev en gripande berättelse om en finsk familjs historia under kriget.

Reijo Sipilä fick besök av sin syster Ritva Granholm från Närpes.

Per Hådelld (t v) och Aulis Merikanto var med på ett Riksmöte för första gången. Aulis kom till Sverige redan under vinterkriget, Per under fortsättningskriget.

– Jag har aldrig berättat för mina barn att jag varit krigsbarn, avslöjade Per. Men nu har jag lyssnat och tagit till mig av andra krigsbarns erfarenheter och får väl smälta detta.

Tre verkliga veteraner som trivdes bra på Riksmötet: Raija Hermansson, Säter, Pertti Kavén, Hangö, och Soile Lingman, Stockholm, var med redan på det allra första Riksmötet i Borlänge för tjugotvå år sedan, 1992, när Riksförbundet bildades och startade sin verksamhet.

Alla foton på denna sida:: Kai Rosnell

Interpellation i riksdagen om vanvårdade krigsbarn:

”Det handlar om anständighet”

Ämnet ”vanvårdade finska krigsbarn” har nu kommit upp till debatt i Sveriges riksdag. Statsrådet **Maria Larsson** svarade på en interpellation från **Pyry Niemi** som bifogat ett cirkulär från Hjälpkommittén för Finlands barn daterat 15 april 1944.

Därav framgår det intima samarbete som Hjälpkommittén hade med Socialstyrelsen när det gällde utplaceringen av finska barn.

Andemeningen i Pyry Niemis interpellation var att även finska krigsbarn borde ges möjlighet till ersättning för vanvård enligt Ersättningslagen.

Maria Larsson svarade att finska krigsbarn kan ansöka om ersättning om de varit placerade enligt de lagar som nämns i Ersättningslagen. Hon höll fast vid sin ståndpunkt att krigsbarnen sändes till Sverige frivilligt.

”Det är en väldig skillnad mot att det finns föräldrar som av fri vilja skickar sina barn hit...Men de är inte omhändertagna av svenska myndigheter,” sa Maria Larsson.

Pyry Niemi replikerade, med hetta, att det inte var ett frivilligt åtagande från föräldrarna, ”det var tvång”.

En enda riksdagsman i övrigt deltog i debatten, Niemis partikamrat **Hillevi Larsson (s)**.

Hon hänvisade till ”nya fakta” som kommit i dagen och att man därför borde justera regelverket för ersättning.

”Det skulle vara väldigt bra för vårt förhållande till Finland att visa att vi var generösa när vi tog emot barnen men också att vi är beredda att ta vårt ansvar för de barn som blev vanvårdade”, sa hon.

”Nya fakta”, sa Hillevi Larsson. Kanske för henne, kanske för övriga politiker. Men dessa fakta redovisades i den skrift som Riksförbundet lämnade över till bl a Socialutskottet och Socialdepartementet för två år sedan, ”*Det gäller även finska barn*”. Politikerna och handläggarna antingen nonchalerade den eller lät bli att läsa den.

Hillevi Larsson sa vidare:

”Jag kan känna att vi har ett extra stort ansvar när vi tar emot skyddslösa barn från ett annat land...Då kan man inte bara hänvisa till att de ska vara

glada och tacksamma för att de fick komma hit och att man i Finland ska vara glad och tacksam för att vi tog emot dem. Vårt ansvar sträcker sig längre än så; det handlar om anständighet...Man kan inte tala om privata placeringar hur som helst, och därför måste vi också ta det fulla ansvaret.”

Pyry Niemi avslutade med att antyda att Ersättningsnämnden borde ha ett undantag i bedömningarna.

”Det går nästan att jämställa med ett omhändertagande”, påpekade han.

Statsrådet Maria Larsson avstod från sin slutreplik.

– Jag tror att hon fick sig en tankeställare av debatten, säger Pyry Niemi, som fortsätter att försöka övertyga sin riksdagsgrupp att göra en översyn eller komplettering av lagen.

Kai Rosnell

”En finne i Sveriges riksdag, det är väl inte så illa”, tyckte Pyry Niemi, riksdagsman (s) som fortsätter arbeta för krigsbarnens sak.

Foto: Sinikka Stymne

”Mina föräldrar ägde aldrig någonting annat än bilen”

Pyry Niemi var engagerad att berätta om sin krigsbarnsanknytning vid Riksmötet i Farsta, och dessutom att leda riksförbundets årsmöte. Det gjorde han utmärkt.

Han berättade att båda hans föräldrar var krigsbarn och att han i flera år varit intresserad av vår verksamhet. Första gången han kom i närkontakt med oss var på krigsbarnsseminariet på Biskops Arnö i februari 2011.

Sedan dess har han engagerat sig i krigsbarnsfrågorna i riksdagen, senast tog han upp ersättningsfrågan via en interpellation (se artikeln intill).

Pyry Niemi har ofta funderat på hur hans pappas liv hade blivit om han inte skickats till Sverige som krigsbarn. Han upplevde att pappan alltid var redo att gå iväg och bar på en känsla av otrygghet.

– De ägde aldrig någonting annat än bilen. Inget hus, de tog aldrig lån, ville aldrig stå i skuld, alltid göra rätt för sig, sa Pyry Niemi.

Pappan undrade om han någonsin känt sig hemma i Sverige. Han besökte ofta sin familj och sina bröder i Finland. Mamman trivdes bättre i Sverige.

Sinikka Stymne

Jurkka lägger ner verksamheten

Han har gjort sig känd vida omkring, **Jurkka Blomberg** i Örebro. Inte bara i Närke utan i hela Sverige. Och på den lilla ön Isle of Man i Iriska sjön är han en välkommen stamgäst.

Hans kändisskap bottnar i hans intresse för motorcyklar. Han startade MC-huset i Örebro år 1966 och började reparera motorcyklar. Året efter tog han sig till den gamla "Vikingaön" för första gången – på motorcykel förstås. Båt Göteborg-Tilbury, sedan rakt över England.

– På Isle of Man är det fri fart på vägarna. Men kör man i diket eller vålar en olycka får man höga böter och förvisning från ön på tio år, berättar "**Jorka**" som han oftast kallar sig – för att folk ska uttala hans namn rätt.

Snickarlada

Sedan dess har han besökt den lilla ön nästan varje år. Han bildade Isle of Man Club Sweden. 1985 köpte han en stor snickeriverkstad från Svartå bruk (strax norr om Laxå), en jättestor snickarlada där han tillverkat mängder av saker i trä: utemöbler (för t ex uteserveringar), carportar, friggebodar m m. Det är lätt att hitta: alldeles intill fotbollsplanen.

– Ett tag gjorde jag en friggebod om dagen och levererade, med monteringsanvisningar, berättar Jurkka, med berättigad stolthet.

Motorkafé

Vid snickarladan startade han ett motorkafé som besöks av mc-entusiaster från hela landet. Han har startat diverse aktiviteter i anslutning till verkstaden, ett "moppe-race", veteranträffar, och årliga resor till Isle of Man.

– Nästa resa blir 13-30 augusti. Vi åker med fraktbåt från Göteborg till Immingham, sedan tvärs över England.

Det ovanliga namnet Jurkka fick han av sina föräldrar i Tammerfors där han föddes 1 mars 1940, ett par månader för tidigt, mitt under en bombraid i vinterkrigets slutskede.

Knappt två år gammal skickades han till Sverige som krigsbarn i februari 1942. (Äldre system **Tuula** hade varit i Sverige 1941 som sommarbarn.)

150-årig nalle

Jurkka hamnade i Örebro hos **Edvin** och **Lisa Blomberg**. De hade inga egna barn så Jurkka fick det bra där.

– Jag minns att jag var förtvivlad för min lilla snuttefilt var borta. Jag fick en

Jurkka Blomberg i sitt kombinerade kontor-sovrum i snickarladan. Nallen håller honom sällskap.

Foto: Kai Rosnell

ny och kände mig trygg. Och så fick jag en liten nallebjörn fylld med sågspån, den är 150 år gammal nu, Lisas mor hade fått den som barn, han hänger med än.

Ett annat barndomsminne: vid ett tillfälle såg han en massa cyklar som stod olåsta. Han låste dem och la alla nycklarna i en påse. Det blev naturligtvis ett himla liv när ägarna skulle iväg på sin cykel.

– Det löste sig, jag hade ju nycklarna. Men jag gjorde aldrig om det.

Jurkka blev adopterad av paret Blomberg. Föräldrarna i den trånga ettan i Tammerfors tyckte att han hade det bättre i Sverige, så han blev kvar.

Han fick börja på läroverket men hoppade av – språk var inget för honom, han var mer tekniskt lagd. En ettårig kurs på handelsskola har han som grund. Han jobbade som springpojke på banken där hans far var anställd, köpte moped när han var femton och lärde sig allt om den.

"Anlagd eld"

Jurkka har varit gift och har en dotter.

– Skolsköterskan satte igång ett rykte att jag skulle ha förgripit mig på min dotter, så jag satt häktad en vecka innan åklagaren fann att beskyllningarna saknade all grund. Någon sa ändå att "ingen rök utan eld". Men när elden är anlagd?

Nu har Jurkka kontakt med dottern igen.

Allt ska bort!

Mc-intresset har styrt Jurkkas liv. Men nu är det snart slut. Jurkka Blomberg håller på att avveckla sina verksamheter.

De senaste veckorna har han ägnat åt att packa ihop allt han samlat på sig genom åren i lådor. 14 juni lottas allt ut. En lott kostar 365 kronor och varje lott ger en låda, som kan innehålla vad som helst från en handknuten ryamatta av smugglarkungen **Adolf Niskas** bror **Algot** till en gammal bil eller motorcykel.

Alla pengarna tänker Jurkka skänka till "världens barn", genom Läkarmissionen.

Kai Rosnell

Grattis, Irma!

Irma Larsson i Gävle, medlem i krigsbarnsföreningen, har uppmärksammats med ett kulturstipendium på 10 000 kronor. Det är ABF:s avdelning Gävleborg som delar ut stipendiet, berättar tidningen **Ruotsin Suomalainen**.

Irma har varit ordförande för Finska Föreningens kulturavdelning i 30 år och hållit i folkdansgruppen Karkelo i 15 år. Hon är en veteran inom det finska kulturlivet i Gävle.

K.R.

Finska Krigsbarn 2-2014

Tuula fick den unika gården!

I Valkeakoski bodde en liten familj bestående av **Oiva Kalervo Virtanen** och hans hustru **Aili** med sonen **Jouko**. Oiva var utbildad elektriker och anställd på ett företag i hemorten.

Vid Vinterkrigets utbrott blev den 27-årige Oiva uttagen till militärtjänst. Lille Jouko var då bara drygt 2 år gammal och mamma Aili väntade sitt andra barn till våren. Oron som alla makar kände för varandra var kanske särskilt uttalad mellan Oiva och den då gravida Aili, vilket brevväxling dem emellan visar.

Fadern stupade

Oiva, som tillhörde JR 7 (7:e infanteriregementet), var i slutet av kriget placerad i försvaret av Viborg. Det var där han stupade söndagen den 10 mars – bara två dagar innan kriget var slut.

Världen måste ha rasat samman för Aili när sorgebudet kom. Efter begravningen i Metsäkansa kyrkogård flyttade hon med sin son till Lahti, där hon hade syskon och andra släktingar som blev hennes stöd i sorgen. Det var också i Lahti Aili födde sitt andra barn den 3 maj 1940. Flickan fick namnet **Tuula Marjut**, som således aldrig fick träffa sin far.

Aili Virtanens kärlek till sin make Oiva förblev så stark att hon inte fann anledning att söka annan partner. Livet gick vidare men i början av 1944

Tuula Sjöholm i den magnifika matsalen med sina dokument från krigsbarnstiden.

Foto Tapani Rossi.

blev det farligt när Sovjet inledde sina bombningar i Finland i början av februari. Och värre blev det när de ryska trupperna på bred front anföll i juni. Barntransporterna till Sverige blev intensiva och Aili, som hört talas om att man behövde hjälppersonal till barntransporterna, anmälde sitt intresse.

Mamma alltid nära

Tuula Virtanen (senare **Sjöholm**) har egentligen inte känt sig som krigsbarn ”på riktigt”, som hon uttryckt det. Hon har hela tiden haft en känsla av att mamma Aili varit närvarande på något

sätt. Och så var det faktiskt.

I början av augusti 1944 skickades mer än 700 barn med SS Ariadne från Vasa och tillsammans med dem fanns mer än 100 ledsagare. En av dessa var Aili Virtanen, och hennes egna två barn fanns med på samma resa.

Efter snabb läkarundersökning i Umeå eller Vännäs skickades flera av ledsagarna till en karantän i Eskilstuna. Dit kom också Tuula och Jouko. Från karantänen blev barnen utskrivna till var sin familj i stan. Dessa kände varandra och barnen fick därför träffas ofta. De vistades där i ungefär ett år.

Brodern fick resa hem

Modern kom ganska snart att arbeta i Hjälpkommitténs barnhem i Stora Skedvi, Stjersund, på ett barnhem i Vika Strand i Dalarna, och senare i Skogstorp och Stjärnhov i Sörmland. Barnen finns antecknade på barnhemmen i Stora Skedvi och Skogstorp ungefär samtidigt. Tuulas känsla från barnåren att mamma Aili ofta var närvarande stämmer väl med verkligheten.

Den 21.1 1947 blev båda barnen placerade i var sitt fosterhem i Brösarp i Skåne. Som nära grannar fortsatte barnen att vara tillsammans några månader och i juli månad var det meningen att båda skulle resa hem till Finland. Men det blev bara Jouko som måste resa. Mamma Aili flyttade hem till Finland för att ta hand om sin son som befann sig hos släktingarna i Lahti.

Tuulas fosterföräldrar hade

Personal på barnhemmet Långshyttan i Dalarna, där Aili Virtanen står uppe till vänster. Alla utom föreståndaren var finska vårdare.

Foto: Privat.

Vykort över Södra Björstorp, som tydligt visar den unika konstruktionen. Flera av de imponerande almarna har fällts p.g.a. almsjukan. Sedan gården och närmiljön blivit K-märkt tillåts inte ens ett fönsterbyte utan godkännande. Inte ens av almsjukan angripna träd får fällas utan godkännande av länsstyrelsen.

Foto: Privat.

tidigt bestämt sig för att försöka på bästa sätt ta hand om flickan och mycket snart träffades en fosterbarnsöverenskommelse, som innebar att Tuula fick stanna på gården Södra Björstorp, hos godsägare **Malte Fritiof**.

Antagligen insåg Aili att hon själv skulle få det tungt att försörja båda sina barn och att Tuula skulle kunna få en bättre framtid i Sverige. Tuula blev mycket älskad av sina fosterföräldrar och hon blev pappa Maltes absoluta favorit.

Bra utbildning

Malte Fritiof erbjöd Aili att Tuula skulle få möjlighet till bra utbildning om hon fick stanna. Även om han möjligen innerst inne önskade adoptera Tuula, så gav han löftet att inte ta flickan ifrån hennes mor, vilket han bekräftade genom att Tuula fick resa hem till mamman och brodern närhelst hon önskade. De tre träffades ofta så länge Aili levde, och syskonen träffas fortfarande flera gånger varje år.

Som barn i en välbärgad familj fick Tuula fina möjligheter till utbildning. Efter studentexamen på "Spyken" i Lund fick hon språkutbildning på skolor i Tyskland, England, och Frankrike.

Språkkunskaperna kom naturligtvis väl till pass när hon sedan utbildade sig till och arbetade som flygvärdinna ett antal år.

Egypten!

Tuula fick tidigt intresse för Egyptens gamla historia. Med sina erfarenheter som flygvärdinna kombinerat med akademiska kunskaper i egyptologi arbetade hon under 80-90-talen med exklusiva resor till Egypten för ett företag i Stockholm. På 90-talet och fram till revolutionen arrangerade Tuula egna resor till faraonernas pyramider, tempel och gravar.

Kairo med sina moskéer, basarer, folkliv, tempel och museer besöktes omväxlande med utflykt till Assuan och Abu Simbel. **Kungen** och **Silvia** deltog i en av dessa resor. Själv har Tuula rest till Egypten ett fyrtiotal gånger.

När pappa Malte plötsligt på 1960-talet drabbades av en akut sjukdom, som han överlevde, såg han till att Tuula blev ensam ägare till den i Sverige unika gården som har det officiella namnet **Södra Björstorps Säteri**.

Gården har anor från medeltiden men fick sitt unika utseende under 1770-talets första hälft. Den byggdes

efter förebild från danska slottet Amalienborg med åtta lika stora längor i en sammanhållen inre cirkel.

När byggnaderna stod färdiga fanns allt under samma tak. Bostad, stall för hästar och kor, logar och vagnslider m.m. Förutom ursprunglig bostad har senare kunnat inrymmas familjebostäder i tidigare stallar och logar.

Bostäderna disponeras numera av Tuula Sjöholms tre barn och deras familjer. Alla familjerna är delaktiga i gårdens drift och förvaltning. (Mera detaljer om gården finns på en hemsida: <http://www.sodrabjorstorp.se/index.html>)

Förutom arbetet på gården har Tuula Sjöholm under senare år samarbetat med olika konstnärer som utställningsdesigner. I en av byggnaderna har konstnärer kunnat ställa ut sina verk under flera veckor.

På några skånska slott har hon arrangerat utställningar och det senaste som blivit aktuellt är Malmöhus slott, där en större utställning med den världsberömda naturfotografen **Mattias Klums** foton planeras.

Tapani Rossi

President Ahtisaari har humor

Martti Ahtisaari, Finlands president 1994-2000, var den mest prominente gästen vid Samfundet Sverige-Finlands 90-årsjubileumsseminarium på Finlandsinstitutet 5 april.

Seminariet handlade om Finlands och Sveriges relationer, förr, nu och framöver.

Under kaffepausen fick **Hilkka Mälarstedt** tillfälle att berätta för

Ahtisaari om projektet "En dag för krigets barn". Ahtisaari, som själv tvingades fly från Viborg under vinterkriget, är ju själv ett "krigets barn" och blev mycket intresserad, och tyckte att det var en god idé, så han stöder projektet!

Han visade prov på fin humor när han berättade att han, när han blivit president, hamnade på en

tillställning hos goda vänner, men där hälsningsfrasen var "Herr president, mina vänner".

– Det där kom mig att avstå från att kandidera till en andra period som president, sa Ahtisaari. Jag ville fortsätta vara vän med mina vänner.

Humor är bland det bästa jag vet!

Kai Rosnell

Bombningar och separationer –

Mycket har skrivits och diskuterats om de psykiska följderna av separationen för de cirka 70 000 barn som sändes bort från Finland under andra världskriget. Men det finns inte mycket information om barn som upplevde både umbärandena i en större finsk stad **under** kriget och separation från föräldrarna **efter** kriget. Detta är berättelsen om två sådana barn, **Ritva** och **Raija**.

Ett år efter det att stilleståndsavtalet mellan Finland och Sovjet trätt i kraft realiserades planerna på att skicka mig och min syster Ritva till Sverige. Vi var bara två och sex år då. Hur mycket denna krigs- och efterkrigserfarenhet har påverkat oss och andra barn som upplevt samma sak kan diskuteras.

Sotalapsi

Många år senare fick jag med posten ett exemplar av Sotalapsi, den finska krigsbarnstidningen, från min barndomsvän **Anne-Liese**. Den väckte min nyfikenhet och jag började söka mer information via internet. Det var genom denna första sökning som jag kom i kontakt med **Pertti Kavén**, som tipsade mig om FinnFest 2013. Pertti förmedlade också kontakten till **Kai Rosnell** som tog sig tid att genomsöka de svenska arkiven för information om oss.

Detta var orsaken till min presentation vid FinnFest 2013, och till denna artikel.

Många menar nog att ett uppkok av gamla personliga berättelser av

Selma och Elis Fransila med äldsta dottern Ritva.

På väg ut i livet. Systrarna Raija (t v) och Ritva Fransila ser lite vilsna ut, men kanske förväntansfulla på samma gång? De ska snart få resa till Sverige, men de har ingen aning om varför de skickas bort från far och mor.

Fotot från Raijas fotoalbum är taget strax före avresan till Sverige 1946.

vanliga människor som vi inte har historiskt intresse eller betydelse och att de skulle lämnas kvar på historiens sophög. De menar att berättelser rörande krigsbarnen borde överlåtas till ”experterna”, akademikerna, de professionella författarna, krigshjältarna och de berömda. Så varför skulle vi bry oss om sådana berättelser från ”vanligt folk”?

Unika berättelser

Helt enkelt för att vi alla har en unik historia, och för att vi alla ser på världen och våra erfarenheter med olika ögon, färgade av våra värderingar, fördomar och intressen. Det är enbart genom att dela med sig berättelserna ur ”vanligt folks” perspektiv som vi på ett bättre sätt kan rekonstruera det förgångna och arbeta mot en mer harmonisk framtid. Vårt förflutna har format oss till vad vi är i dag.

Detta är mitt bidrag, från mitt perspektiv.

För att få en bättre förståelse av hur krigsbarn som vi, som upplevde både det krigstida Helsingfors och separationen från föräldrarna efter kriget, har påverkats av detta är det

viktigt att känna till sammanhangen.

Ämnet förtegs

Vår mor **Selma**, och delvis också vår far **Elis**, delade med sig av sina erfarenheter under kriget, men vår krigsbarnsresa till Sverige nämndes aldrig, och vi kom oss inte för att fråga.

Min babybok ”*Elämän Aamun Auetessa*” (ungefär ”Vid livets gryning”) satte min mor ihop om mina första år och gav där en glimt av min första utveckling och hennes tankar vid den tiden, och tre bilderböcker om efterkrigs-Finland som min mor gav mig 1946, året då vi sändes till Sverige, familjefoton och dokument har gett mig ytterligare bakgrund till vårt liv då, men vi fick ingen klarhet i varför vi sändes till Sverige, och ingen kunskap om eventuella psykologiska, känslomässiga eller fysiska följder av separationen.

Det var i juni 1946 som våra föräldrar skrev under papperen att skicka oss till Sverige. Beslutet var kulmen på många års hårt liv för vår mor under kriget, boende ensam i Helsingfors med först ett barn, sedan två, och vår far kämpande vid fronten.

– hur har de påverkat oss?

forts från föreg sida

Han blev inkallad kort tid efter Sovjets första anfall mot Finland 30 november 1939. Ryssarna hotade med att förstöra Helsingfors om inte Finland kapitulerade, men den ryska vinteroffensiven blev kortvarig och det slutade 13 mars 1940, och vår far kunde återvända hem.

Halv stång

Mor mindes flaggorna i Helsingfors på halv stång som ett uttryck för den ilska som befolkningen kände när de fick höra att Finland med fredsöverenskommelsen i Moskva måste avträda det kära Karelen.

Men freden blev kortvarig: bara 15 månader senare, 25 juni 1941, gick Finland i krig igen. Denna gång skulle far bli borta i många år. Mor berättade om den fruktan och desperation hon kände när hon och far med Ritva i famnen mitt i folksamlingen i Helsingfors hörde högtalarna förkunna att Finland var i krig igen.

Far fick utkämpa ytterligare två krig, fortsättningskriget mot Sovjet fram till 19 september 1944, därefter kriget mot tyskarna i norr, Lapplandskriget.

Mor mindes det tårfyllda avskedet, hur svårt Far hade att lämna sin lilla dotter Ritva, utan att veta om han skulle vara en av dem som hade turen att återvända hem. Under fortsättningskriget kunde han besöka hemmet bara ett par gånger, och det var inte förrän efter kriget som han kom hem

igen och såg mig för första gången.

Minnen av bomberna

Fast Mor lyckades undvika många av de 47 ryska bombningarna av Helsingfors genom att resa till landet, till Mouhijärvi, stannade hon hemma i Helsingfors med Ritva under många av bombbräderna de första åren av kriget, och med oss båda under senare delen av kriget.

Min syster minns speciellt ett tillfälle när vår moster **Hildur** skrek åt henne för att hon tagit av sig skorna innan hon gick till sängs. Ritva begrep inte att de måste vara beredda att uppsöka skyddsrummet direkt när bombningarna började.

Tidigare krig

Umbärandena under det stormiga kriget och de svåra efterkrigsåren lämnade otvivelaktigt livslånga spår hos många finländare. Mina föräldrar hade, liksom många andra, genomlevt två krig tidigare, första världskriget och inbördeskriget. Min mor kom aldrig att lära känna sin far **Albert** som dog under första världskriget strax efter hennes födelse. Mormor **Tilda** lämnades ensam med fem barn.

Under inbördeskriget, som varade från 27 januari till 15 maj 1918, kom de vita till hennes hem, slet upp golv och väggar i sökandet efter hennes far. De trodde att han var en röd och trodde inte på att han hade stött de vita och hade dött flera år tidigare.

Ironiskt nog hade min morbror **Frans** rymt hemifrån, 16 år gammal,

ljugit om sin ålder och anslutit sig till de vita i inbördeskriget. Han blev alkoholist och blev aldrig sig själv igen. Fars familj splittrades också när Far vid 13 års ålder blev lämnad att klara sig själv när båda hans föräldrar, **Johannes** och **Hilma**, dog 44 och 45 år gamla, efterlämnande fem barn.

Lånade häst och vagn

Jag föddes under Fortsättningskriget. Ritva minns när Mor skulle föda mig, de befann sig i Mouhijärvi undan bombningarna i Helsingfors. Eftersom det inte fanns kommunikationer gick Mor till en granne och lånade häst och vagn så att hon kunde komma till Tammerfors i tid för att föda.

Naturligtvis minns jag själv ingenting av kriget, men Mor och min syster har berättat. I min babybok skrev Mor: ”Äntligen är Raija född med mycket mörkt hår medan Far var djupt inne i kriget”. Hon minns också min första uttalade mening: ”Mor, när slutar kriget så att Far kommer hem till Raija?”

Hälsning från fronten

Jag hade aldrig sett min far, men Mor visade ett foto av honom många gånger och min syster talade om honom och visade ett kort som han hade skickat till henne från fronten: ”Nu skickar Pappa ett kort till Ritva. Hur mår Pappas flicka? Pappa mår bra. Hälsa till mamma och Raija. Mamma sa att Ritva har kunnat leka ute. Jag är glad för att Ritva har rosiga kinder när Pappa kommer hem.”

Nära krigsslutet minns Ritva ett par episoder som hon aldrig kunnat glömma. Mor bad henne hålla ett öga på mig medan hon skötte ett viktigt ärende. I stället beslöt sig Ritva för att gå ut och leka med en kamrat och lämnade mig ute i barnvagnen. När Mor kom hem blev hon förskräckt när hon hittade mig ensam ute i barnvagnen. Men Ritva var fortfarande liten och förstod inte de möjliga följderna av vad hon gjorde.

En annan gång fick Ritva i uppdrag av Mor att hämta matrasonen i butiken, men på vä-

Luciafirande på Balingsta 1946. Raija längst fram i mitten, Ritva längst till vänster i andra raden.

Vi visste inte varför vi skickades

forts från föreg sida

gen dit tappade hon kupongerna och vi fick vara utan mat.

Lapplandskriget

När Sovjet gick med på vapenstillestånd i september 1944 trodde Mor att det var över och att Far skulle komma hem. Men han måste till Lappland och kriga mot tyskarna. Mor var utmattad och orolig med Far borta så många år. Hon bad att kriget skulle ta slut och att han skulle komma hem.

Kriget hade redan tagit två familjemedlemmar, vår farbror **Erkki**, och vår moster **Olgas** man som också hette **Erkki**, så Olga blev änka med två små barn. Mor bad att inte hon också skulle bli änka.

I april 1945 var kriget äntligen slut och Far kom hem. Men de många årens krigande hade satt sina spår på honom, fysiskt, känslomässigt, psykiskt.

Nya svårigheter

Efter umbärandena under kriget följde mängder av nya svårigheter i efterkrigs-Helsingfors. Det enorma krigsskadeståndet som Finlands måste betala till Sovjet medförde avsevärda svårigheter för finländarna, speciellt till folk i de större städerna. Livsmedelsransoneringen och bristen på andra basvaror och fungerande hälsovård, och ansträngningarna att klara sig från dag till dag, gjorde livet svårt.

Detta var bakgrunden till att min syster och jag skickades till Sverige. Den far jag hade sett fram mot att lära känna var hemma bara en kort tid innan familjen slets sönder igen. Vi förstod inte varför vi måste skickas bort.

Till Sverige

Den 8:e september 1946 anlände Ritva och jag till Enköping i Sverige där vi omedelbart placerades i karantän. Ritva minns att när hon först fick veta att vi skulle till Sverige trodde hon att det skulle bli spännande att resa med tåg och båt. Men det blev inte det lyckliga äventyr hon hade föreställt sig.

Hon minns att jag grät och min näsa rann när jag blev omhändertagen av en svensk sköterska och bortförd. Jag fortsatte att skrika okontrollerat när vi klängde vid varandra. Ritva sa att hon blev rädd och ville åka hem.

Så fort vi kommit till Stockholm skildes vi igen med våld, jag fortsatte

Raija Fransila berättade om sina krigsbarnserfarenheter vid FinnFest 2013 i Hancock. Här med Pertti Kavén vid en mottagning där sexton krigsbarn deltog.

att skrika, och vi placerades i karantän i olika avdelningar där vi inte kunde se varandra.

Ett päronträd

Ritva minns att hon inte fick stiga ur sängen utom för toalettbesök. Hon minns att hon tittade ut genom fönstret och såg ett päronträd. Hon hade aldrig smakat på ett päron förut. En vänlig sköterska såg hur Ritva tittade på frukten så hon gick ut och plockade ett päron och gav till Ritva. Det var det godaste hon någonsin smakat, sa hon.

Tre veckor senare, 29 september, flyttades vi från karantänen och kördes i buss till Balingsta, Huddinge. Det var som ett barnhem för föräldralösa, men vi var inte föräldralösa.

Vägrades kontakt

Ritva placerades i en avdelning med flickor i hennes egen ålder, jag hamnade i babyavdelningen med de andra småbarnen. Åter var vi helt separerade från varandra och förvägrades varje kontakt. Ritva minns en flicka i hennes sovsal som bad att hon skulle bli adopterad. Ritva vet inte vad som hände med henne. Ritva sa att hon hade svår hemlängtan och bad att vi inte skulle bli adopterade.

Luciadagen var ett av de få tillfällen när vi träffades. Ritva minns att jag sprang fram till henne och sköterskorna

som skilde oss igen. Vi var mycket olyckliga. Under julen fick vi inte träffas. Vi längtade hem och saknade varandra. Sommaren gick över i höst och hösten blev vinter.

En fyrklöver

Följande vår minns Ritva att hon hittade en fyrklöver och la den under huvudkudden. Hon önskade att våra föräldrar skulle komma och hämta oss. Den natten drömde hon att tre svarta bilar kom för att ta oss tillbaka till Finland. Mor och Far var i den första bilen, hon i den andra och jag i den tredje.

En tid därefter, som genom ett under, kom våra föräldrar, precis som Ritva hade drömt. Det var 25 maj 1947. Jag kände inte igen dem först och jag kunde bara tala svenska, men i alla fall var jag lycklig för jag hade återförenats med min syster som jag kom ihåg. Mina föräldrar var överlyckliga att se oss, men mest var jag glad att slippa ifrån det opersonliga barnhemmet.

Det är först nyligen som vi äntligen fått svar på varför vi skickades till ett barnhem i Sverige, och det tack vare Kai Rosnells detektivarbete.

Vi skickades iväg för att läkarna i Finland misstänkte att vi hade spår av tuberkulos, och vid den tiden var det svårt att få mat och sjukvård i Finland. Eftersom man misstänkte TBC ville inget fosterhem ta emot oss. Till slut upptäckte läkarna att vi inte hade TBC och allt vi behövde var adekvat näring.

Splittringen av familjer och umbäranden som många finländare gick igenom under kriget har lämnat livslånga spår. Men orsakade dessa traumatiska erfarenheter någon psykisk, känslomässig eller fysisk skada, eller bidrog de bara till att stärka oss?

Några år senare skulle vi åter dras upp med rötterna, denna gång till Kanada. Men det är en annan historia.

(Den berättar min syster Ritva på nästa sida.)

*Raija Lonquist Fransila
Kelowna, BC, Kanada
Översättning: Kai Rosnell*

En immigrantfamiljs resa till Kanada

Mina föräldrar emigrerade till Kanada i mars 1952 med tre barn, det yngsta bara ett spädbarn. Målet var Regina, Saskatchewan. Min far hade blivit lovad arbete på Posten där.

Jag minns att det var en blåsig och bittert kall dag när vi kom till Regina. Vi begav oss direkt till Posten där Far skulle anmäla sig för arbetet. Där hade de aldrig hört talas om honom.

Godtrogna

Far kunde lite engelska men det betydde inte att det fanns ett jobb som väntade på honom. Folk blev mycket felinformerade på den tiden och många immigranter var ganska godtrogna.

Efter denna nedslående erfarenhet beslöt mina föräldrar att lämna den trista staden samma dag. Vi tog nästa tåg mot Vancouver.

Vi hade på resan träffat ett finskt par som skulle till Vancouver och berättade om det behagliga klimatet vid Stilla Havskusten. Så vi anlände dit, hela familjen, och knackade på hos personerna de hade träffat. Hur mina föräldrar hittade deras adress vet jag inte. Jag är säker på att de blev ganska besvärade, men de hjälpte oss att hitta ett ställe att hyra.

Arbete, arbete?

Vårt första hem i Kanada visade sig vara en tråkig lägenhet på ett rum och kök. Ett enda badrum skulle delas med tre andra familjer. Det måste ha varit en eländig tid för mina föräldrar. De hade sålt allt de ägde när de lämnade Finland, och pengarna de hade tog snart slut. Pappa letade jämt efter arbete. Vad som helst fick duga för att få det att gå ihop. När ett jobb tog slut var det en katastrof för familjen.

Till slut hyrde de ett hus och beslöt ta in finska hyresgäster. Mamma tog på sig hushållsansvaret medan pappa tvingades arbeta utanför stan. Till slut blev han snickare och det var en glädjens dag när han accepterades i fackföreningen. Även då var arbetet säsongbetonat och han var ofta arbetslös. På något sätt lyckades de i alla fall och kunde köpa ett hus och skapa ett bättre liv för familjen.

13 år lång mardröm

Jag var bara femton år när jag träffade min förste man. Han var arton, även han en finsk immigrant. Äktenskapet blev en tretton år lång

Ritva Toth deltog i stavgångstävlingen på FinnFest 2013.

mardröm. Jag lyckades till slut komma loss med våra två barn.

Mitt första arbete fick jag på en bank när jag var arton år. På något sätt lyckades jag, trots alla separationerna från min man, gå i en handelsskola. Efter diverse bankjobb blev jag VD-assistent på ett bolag. Där var jag kvar i 33 år tills jag gick i pension för åtta år sedan.

Nu är jag gift med en underbar intelligent man. Vi har varit ihop i 32 år.

Jag fick två fina barn i första äktenskapet, en son och en dotter, båda med universitetsexamina. Jag har sju

barnbarn, från 31 till sju år gamla. Jag är lycklig att ha en så underbar familj.

Varför Kanada?

Varför mina föräldrar emigrerade till Kanada vet jag inte riktigt. Min mor nämnde en gång att de var rädda att vara så nära Ryssland. Jag frågade en av mina släktingar i Sverige: han kunde inte förstå det. Enligt honom hade mina föräldrar det bättre ställt än någon annan i slakten. Jag misstänker att han trodde att vi hade det lika bra i Kanada som i Finland. Han är nog inte medveten om de umbäranden familjen fick gå igenom.

Mina föräldrar hade uppnått en stabil ekonomi och började kunna njuta av livet när pappa plötsligt dog: pulsådern brast. Han var 60 år. Min mor var förtvivlad. Men hon tog sig samman, lärde sig köra bil när hon var 61 men dog av cancer några år senare.

Har klarat oss bra

Två av oss fyra barn har universitetsexamen. Min bror som föddes i Kanada är en framgångsrik affärsman och bor i Kalifornien. En av mina systrar har en spännande karriär som universitetslärare och författare (det är **Raija**, som skrivit artikeln här intill), min andra syster och jag har lyckats tillfredsställande i affärsvärlden.

Detta är en kort sammanfattning av en invandrarfamiljs liv i Kanada. Det finns säkert många liknande berättelser om immigrantfamiljers kamp för tillvaron på den tiden.

Ritva Toth

Vancouver, BC, Kanada

Översättning: Kai Rosnell

Glada systrar Raija och Ritva åter hemma hos föräldrarna Selma och Elis i Finland 1947.

Foton från Raijas familjealbum.

Nyttig arbetsbok om Krigets barn

Svenska Litteratursällskapet i Finland har gett ut en skrift, *Krigets barn*, 110 sidor, spiralhäftad.

Baksidestexten säger allt:

Krigets barn är en arbetsbok om krigstiden 1939-1945, sedd ur det finländska barnets perspektiv. Boken kan användas i undervisningen i historia, i svenska som modersmål eller främmande språk, som minnesbok eller som underlag för diskussion.

Barn från krigstiden får tala direkt till barn i nutiden via skoluppsatser, teckningar, brev, dagboksanteckningar och andra dokument ur arkiven. Arkivmaterialet ger en autentisk inblick i krigets vardag.

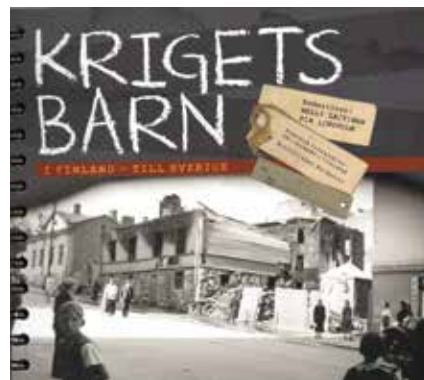
Uppsatserna i original visar det då vacklande bruket med gamla verbformer som ”kommo”, ”voro” och ”foro”, men i transkriberingen är stavningen ändrad till de moderna formerna.

Illustrationerna gör ett starkt intryck.

Ett mycket lovvärt initiativ att på detta sätt ge en inblick i situationen under kriget i Finland för nutidens barn, som här får något att fundera över och diskutera. Lämpligen i klassen.

Bokförlaget Atlantis är Litteratursällskapets samarbetspartner i Sverige.

Kai Rosnell

Nelly Laitinen, Pia Lindholm (red): *Krigets barn*. Litteratursällskapet i Finland. Bokförlaget Atlantis. 2014. ISBN 978-951-583-276-4 (Finland), 978-91-7353-695-0 (Sverige).

Finstämmd rapport från sandlådan

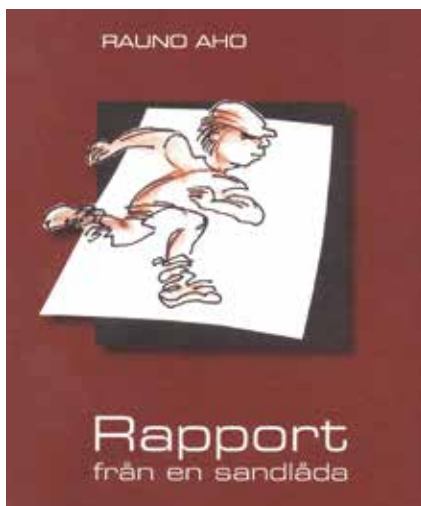
Rauno Aho är en kulturskribent och översättare bosatt i Helsingfors. Han var krigsbarn i Sverige i ett par omgångar 1941-1947 och blev helt svenskspråkig. Åter i Finland lärde han sig finska ”med möda”, som ett främmande språk, skriver han själv i ett mejl.

Nu har han, 75 år gammal, kommit med sin debutbok, en tunn häftad skrift på 61 sidor, ”Rapport från en sandlåda”. Det är ett av barnen i sandlådan, Malte, som berättar.

– Jag skrev boken med Malte som ”jag” för att få distans till ämnet. Jag ville inte skriva någon personlig krigsbarnsskildring, med risk att bli patetisk. Därför blev boken fiktion trots att nästan allt i den bygger på personliga upplevelser, skriver Rauno Aho.

Bland barnen i sandlådan finns två finska krigsbarn, **Olle** (som egentligen heter **Olavi**) och **Anneli** men de är inte huvudpersoner.

Berättelserna är korta episoder, från en sandlåda, med barns perspektiv, och visar prov på mycket humor och en god

Rauno Aho: *Rapport från en sandlåda*. Scriptum. 2013. ISBN 978-952-7005-01-9.

iakttagelseförmåga. Där finns känslor också men mycket lätt berörda, mer som en antydning.

Man lägger den ifrån sig med ett småleende.

Kai Rosnell

Harry Helenius går i pension

Finlands ambassadör i Stockholm **Harry Helenius** går i pension i sommar. Hans efterträdare blir **Jarmo Viinanen**, de senaste åren Finlands ambassadör i FN i New York.

Viinanen, född 1959 i Imatra, har arbetat inom Finlands utrikesdepartement sedan 1988. Han har bl a varit stationerad i Wien, Tel Aviv och Washington.

Samtidigt som vi hälsar Jarmo Viinanen välkommen till Sverige vill vi rikta ett varmt tack till Harry Helenius.

RFK har under hans tid som ambassadör haft ett mycket gott samarbete med ambassaden. Han har alltid varit positiv till krigsbarnen och våra hjärtefrågor, något som föpräglat även övrig personal på ambassaden.

Kai Rosnell

Kabblekor heter ”rentukat” på finska

Aira Bengtson, Örby, skrev för några år sedan en bok om sin krigsbarnstid och sina funderingar över livet, *Kabblekor* (recenserad i denna tidning nr 1-2011).

Nu har hon just publicerat boken i en finsk version, *Rentukat*, även den utgiven på eget förlag.

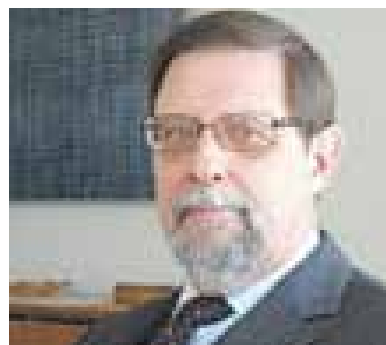
– Det är ingen översättning utan snarare en ny version men med i stort sett samma material, säger Aira Bengtson som skrivit även denna bok själv.

– Den är bara tryckt i hundra exemplar och kom till främst för att mina släktingar i Finland skulle kunna läsa den. Jag tror inte marknaden är särskilt stor för en sån här bok på finska.

Jag tyckte mycket om boken och främst om Airas funderingar över minnets funktioner.

Boken har ett eget ISBN-nummer: ISBN 978-91-637-5843-0 men finns knappast på biblioteken.

Kai Rosnell

Tack, Harry Helenius!

Glada sångstunder på äldreboende

Jag minns inte hur vi, några medlemmar i Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn, tänkte när vi i slutet av november bestämde oss för ett besök på finska äldreboendet Rauhala i Angered. Kanske tänkte vi att "allting som är trevligt är bra för magen" eller "man måste skynda sig medan man har lust" (Tove Jansson-citat.).

Lust hade vi. Och vem vill inte värna om sin mage? Alltså, en fredag eftermiddag klev vi in genom de larmade dörrarna till Rauhala med en bunt sångtexter som vi tog för givet att seniorerna kunde och skulle uppskatta. **Pentti (Käppi)** hade med sig dragspelet.

Vi presterade en härlig blandning av finskt vemod i moll. När vi kommit till "När ljusen ska tändas därhemma" hördes en ynkelig röst från en av de små damerna: "Ihan tulee tippa silmään, laulakaa jotain iloisempaa!" (Det kommer en tår i ögat, sjung något gladare.)

"Kullan ylistys" var det gladaste vi kom på.

Vid besöket den 2 maj, visare från förra besöket, försökte vi hålla oss till det lekfulla, lite lustiga, och jag tycker att vi lyckades, även om det inte är det lättaste att finna trallglada låtar i den finska sångfaunan. Visst har vi en dragning åt moll?

Vid "Kukkuva kello" började

församlingen vaggas i takt. Nästan allas ögon var riktade på vår dragspelare, som denna gång hette **Helge (Franke)**.

När han började knäppa upp dragspelsremmen runt axlarna ropade en dam som suttit nyter och förnöjd i sin stol: "Älä vielä irrota henkseleitä!" (Knäpp inte upp hängslena än!) Ett nytt sätt att äska da capo! Gissa vad Helge levererade: Den fantastiska Säckijärven polkka. Spelad med kärlek och bravur.

Efter sångstunden skulle kroppen ha sitt. Personalen hade ställt i ordning ett par långbord med gammaldags broderade dukar av den typ som de flesta av damerna säkert en gång broderat själva. Inga plastmuggar utan riktiga kaffekoppar.

Hilkka (Engström), en av våra medlemmar, hade bakat härliga bullar, och jag själv bidrog med en sockerkaka som jag bakat alldeles själv, jag som inte kan baka! Man kan om man hjärtans gärna vill.

Som jag ser på vårt besök så här efteråt fick Rauhalas seniorer lite avkoppling, de fick tala/lyssna till sitt eget språk, de fick sitta som riktiga kafégäster vid gammaldags kaffebord, de fick fråga och berätta.

För mig var det ett givande möte.

Möten, vänskap mellan människor, det är själva livet.

Irja Ahlenius

Eva Widén har lämnat oss

Eva föddes i Karelen 1935 i byn Rauto, nära den ryska gränsen. Hennes riktiga namn var **Eeva-Liisa Kilpinen**. Eva var äldst i syskonskaran, hon hade två systrar och en bror.

När Vinterkriget bröt ut 1939 evakuerades familjen till Lahtis. Familjegården brändes ner och alla djuren dödades.

När Eva var 6 år gammal skickades hon och lillasystern **Aune**, tre år, till Sverige hösten 1941 som krigsbarn. Eftersom flickorna hade olika pappor blev uppgifterna på dem felaktiga och de blev separerade och hamnade i olika fosterhem.

Eva kom till bagarfamiljen **Rettig** i Bräcke, som adopterade henne.

Eva utbildade sig så småningom till undersköterska och arbetade med utvecklingsstörda. Hon var verksam i yrkeslivet ända till 75 års ålder.

Eva var aktiv i Stockholmsföreningen och hon visade stort intresse för de andra krigsbarnens erfarenheter.

Eva hade en ärftlig sjukdom, lungfibros. Många av oss i föreningen minns henne som en kämpe när hon kom med sin syrgasapparat till våra träffar. Även då var hon i första hand intresserad av andra.

Sista gången jag träffade Eva ville hon ha hjälp med att skriva brev, hon intresserade sig för andra in i det sista.

Vi kommer alltid att minnas Eva som en omtänksam och positiv vän.

Anneli Virtanen-Dahlberg

Finnebørn i Danmark

arrangerar sitt årsmöte 13-14-15 juni på Liselund i Slagelse.

Närmare information: Kai Palomäki Schmidt, P.A.Madvigsvej 17, DK-6100 Haderslev, tel +45-74525508. E-post: kai.schmidt@mail.dk

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

beslöt vid sitt årsmöte att lägga ned föreningen från årsskiftet. Ett extra årsmöte inkallas i höst för att bekräfta beslutet.

Orsaken är att man inte får ihop en ny styrelse. Den gamla styrelsen kvarstår året ut.

De lokala grupperna kommer dock att fortsätta träffas så länge det finns intresse.

Göteborg

arrangerar en medlemsresa till Helsingfors 25-27 augusti med bl a besök på Riksarkivet.

Ordinarie träffar andra onsdagen i månaden i brf Alberts lokaler, Ö. Skansgatan 8, Göteborg, kl 15.

Revitaliseringsträffarna återupptas 9 sept, tisdagar udda veckor, Aftonstjärnans lokaler, Peppargatan.41.

Mellansverige

har valt Pirjo Lindell till ny ordförande efter Aulis Hansson. En av hennes första uppgifter är att förbereda Riksmötet 2015.

Stockholm

Sommarträffar på Blå Porten, Djurgården, måndagarna 16 och 30 juni, 14 och 28 juli samt 11 augusti kl 11.30. Båtutflykt till Fjäderholmarna 26 juni. Info: Marja Kinon, tel 08-6267847, e-post: marja-inkeri@tele2.se

Ordinarie träffar första måndagen i månaden på Sverigefinska Skolan vid Fridmsgatan 17-19, kl 16.30.

1 sept: Christina Falck om finska inbördeskriget och sin bok "Vi eller de – Finland 1918". Den bygger på kärleksbrev mellan hennes morföräldrar.

6 okt: Margareta Wersäll om sin nya bok om John Bauer.

3 nov. Program inte klart.

Helsingfors 20-årsjubileum

Helsingfors krigsbarnsförening firar sitt 20-årsjubileum nästa år och planerar att arrangera en krigsbarnsträff, troligen i början av september 2015.

– Vi har funderat på att förlägga den till Finlandia-huset, berättar **Pertti Kavén**.

Barnet i stormens öga *– nya forskningsrön*

Andra dagen på Nordiska krigsbarnsmötet lyssnade vi på forskare **Nina Santavirta** och psykoterapeut **Barbara Mattsson**, Helsingfors, som fortsätter med professor **Singa Sandelins** påbörjade forskning om **"Barnet i stormens öga – krigsbarn då (1939-1945) och nu"**.

Projektet omfattar olika delundersökningar med olika metoder och ett urval av barn som stannade i Finland, och barn som evakuerades till Sverige eller Danmark. Fem personer ingår i forskningsgruppen idag.

Man vill veta hur långtidskonsekvenserna blev för barn som evakuerades jämfört med barn som stannade kvar i Finland och som upplevde kriget tillsammans med sina familjer.

För att kunna bedöma om effekten av barnflyttningarna hade varit skyddande eller skadliga ur barnets synvinkel krävs omfattande forskning om långtidskonsekvenserna av evakueringen och av barnflyttningar.

Datainsamlingarna 2005-2012 omfattar flera studier. Intervjuer gjordes med de barn som återvände hem till Finland och de barn som stannade i Sverige. Kontrollgruppen togs slumpmässigt från befolkningsregistret för att kunna verifiera om det finns skillnader mellan grupperna.

Starkaste minnen av resan till det andra landet var rädsla och förvirring och att barnet inte förstod vad som hände.

Nina Santavirta redovisade mycket statistik, bland annat om fosterhemmet; som hade mycket bättre ekonomi, och upplevdes av en del krigsbarn som tryggare och trivsammare än hemmen i Finland.

Hemmens anda i Sverige upplevdes varmare av en stor andel krigsbarn. De flesta hade "en del kontakter" med hemmet i Finland (49%), "mycket kontakt" (26%), "mycket lite, ingen, minns inte" (26%). Barnen hade i medeltal

lärt sig svenska på tre månader, vilket betydde att språket inte var flytande men att barnen förstod en del.

Separationen från fosterfamiljerna blev tung för många barn och anpassningen till barndomsfamiljerna krävde sitt. Återkomsten upplevdes som: "smärtsam, motstridig, viktig, ville inte, lätnad, rädsla och att bli sviken". Barnen hade svårt att anpassa sig till den finska familjen som ofta upplevdes som oförstående. Tillvaron var "outo", främmande och konstig. Man längtade tillbaka. Kontakten med det bekanta förflutna blev avklippt, kontakten med mamma var ordlös. De flesta förträngde sina känslor, trauma var närvarande, därav kan känslomässiga uttryck försvinna.

Svenska familjer hade haft lugnande och förstärkande verkan på barnen. Utbildning och yrkesliv gav kontroll i livet. Det blev ett värdigt vuxet liv. 37 % har haft kontakt med sin svenska familj hela livet, 21% i början, 31% en längre tid och 11% ingen kontakt alls. Kanske säger de här siffrorna något mycket viktigt.

Forskarna har inte funnit någon skillnad när det gäller depression hos de evakuerade och icke evakuerade i studien 2005. I gruppen som bestod av individer med dåligt psykosocialt välbefinnande fanns ingen överrepresentation av krigsbarn i jämförelse med icke-krigsbarn.

Till återkomsten till Finland och jämförelsen som visar små skillnader i syskongrupper återkommer jag i nästa nummer.

Upplevelse av tomhet

Barbara Mattsson baserade sin framställning på intervjuer i Sverige och Finland med barn som var mellan två och fyra år vid evakueringen. Det gemensamma för dem var att de förflyttades från det bekanta och självklara till något nytt och annorlunda.

– De ofta omnämnda. "snälla" barnen var antagligen barn som var för-

Nina Santavirta presenterade nya forskningsrön. Foto: Anneli Pulkkinen

lamade av rädsla, sa Barbara Mattsson.

Gemensamt för många var att de upplevde en konflikt med två par föräldrar. Många berättade om upplevelser av tomhet och uttryckte vrede och ilska, kände skam och förnedring. Många kände sig lurade. Tomhetsupplevelser tyder på att man inte alltid vet vad man tänker eller känner bl.a. därför att man inte kan komma ihåg sådant som hände då man var liten. Man vet ändå att någonting har hänt. Det kan vara svårt att få utlopp för vrede och ilska när det inte finns någon närvarande att rikta de här känslorna mot.

Barn kan inte förstå sig själva eller världen de lever i om de saknar en vuxen och trygg människas hjälp som tolkar det som pågår.

En slutsats var att det nästan för alla var svårt att även som vuxen fundera på evakuerings inverkan på livet. Det ledde också till att det kunde vara svårt att fundera och reflektera över livet överhuvudtaget.

Om man inte har tillgång till sina känslor är det svårt att sörja sina förluster. Det kan leda till frånvaro av intresse, nyfikenhet och öppenhet för händelser i ens liv. När de emotionella uttrycken försvinner försvinner också betydelseerna.

Sinikka Stymne